

بررسی نقش مدیریت تعاون در گسترش و توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها

محمدباقر کحالی*

*دانش‌آموخته مقطع کارشناسی حرفه‌ای مدیریت تعاون

چکیده

برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل، پنج اصل اساسی مدیریت است. تعاون به معنی اقدامی است که گروهی از جامعه، کاملاً به میل خود و با رعایت برابری صورت می‌دهند تا به هدف یا اهدافی مشترک بین خود برسند، به مدیریت این اقدامات مدیریت تعاون گفته می‌شود. این پژوهش به منظور بررسی نقش مدیریت تعاون در گسترش و توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌های ایران انجام پذیرفته است. جامعه آماری تحقیق حاضر را 442 نفر از کارکنان سازمان‌ها، اعضاء هیئت‌مدیره شرکت تعاونی‌ها، کارگران شاغل در شرکت تعاونی‌ها و شهروندان ساکن در اطراف محل قرارگیری شرکت تعاونی‌ها تشکیل داده‌اند که از طریق ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه و به روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی‌شده و تصادفی انجام پذیرفته است.

نتایج این پژوهش نشان داد که 59 درصد از گسترش و توسعه شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها مرتبط با نقش و نوع عملکرد مدیریت تعاون سازمان‌هاست که می‌توانند با راهکارهایی مانند حمایت‌های مالی، تقویت کادر آموزش‌دیده نیروی انسانی تعاون، عملکرد مناسب و مطلوب در تعاونی‌ها، ارائه خدمات مطلوب و کالاهای باکیفیت به کارکنان، وجود مقررات شفاف و ارائه گزارش مالی و پایبند به این اصول و تسهیل در مشارکت‌پذیری کارکنان در ارائه سهام مشخص و ... دانست.

واژگان کلیدی: مدیریت تعاون، شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، گسترش و توسعه

مقدمه و ضرورت پژوهش

بررسی تاریخ زندگی انسان‌ها، نشان‌دهنده گرایش فطری به همکاری و تعاون جهت رفع نیازهای اساسی و تأمین زندگی سالم اجتماعی است، درواقع تعاون به مفهوم همکاری و همیاری، بخشی از فرهنگ ملت است. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تعاون به‌عنوان یکی از سه بخش نظام اقتصادی کشور تلقی شده است و برای گسترش فرهنگ تعاون در سطوح مختلف جامعه نیازمند مدیریت تعاون در سطح کلان خواهیم بود. در سال‌های اخیر پیشرفت کم تعاونی‌ها و گهگاه برچیده شدن بسیاری از آنان بخصوص شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، نشان‌دهنده این امر بوده است که فقدان سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و عدم وجود مدیریت صحیح تعاون، مانع تقویت جایگاه تعاونی‌ها در سازمان‌های ایران شده است. در راستای توسعه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

تعاونی‌ها، دولت موظف شده است به روش تخفیف‌های مالیاتی، ارائه تسهیلات اعتباری حمایتی توسط نهادهای مالی کشور از بخش تعاونی حمایت کند و از طرفی با توجه به مسئله بیکاری در کشور و ایجاد لزوم فرصت‌های اشتغال‌زایی، ضرورت ایجاد شرکت‌های تعاونی و حمایت مالی از این شرکت‌ها برای راه‌اندازی، سرمایه در گردش، توسعه و گسترش فعالیت‌های آن‌ها امری الزامی است (صالحی، 1382).

تعاون از مشخصات و درواقع از ضروریات زندگی اجتماعی و نهایتاً یک‌نهاد اجتماعی است و برای اجرای آن در فعالیت‌های اقتصادی، سازمان‌هایی را به وجود آورده‌اند که اصطلاحاً تعاونی خوانده می‌شوند. تعاون بین تعاونی‌ها که به مفهوم تقویت هر چه بیشتر تعاون یا همکاری در سطح جامعه است در سازمان بزرگ‌تری صورت می‌پذیرد که برحسب اهمیتی که جامعه به تعاون بین اعضا خود می‌دهد می‌تواند به صورت اتحادیه تعاونی‌ها یا سازمانی بزرگ‌تر از آن و حتی در چهارچوب " وزارت تعاون " جلوه‌گر شود (Goodhart, 2004). گستره فعالیت تعاونی‌ها در هر کشور آینه ضریب نفوذ دموکراسی اجتماعی و اقتصادی در آن جامعه محسوب می‌شود زیرا آنچه موجب برتری یک تعاونی به شرکت سهامی است، روح انسان‌محوری و دموکراسی در شرکت‌های تعاونی است. از آنجاکه نفس تشکیل تعاونی در هر جامعه توسط عده‌ای از افراد با نیازهای مشترک برای تأمین نیازهای اقتصادی و اجتماعی اعضا است و برآوردن نیازها جزء با داشتن مدیریت تعاون در جهت مشارکت فعال و کمک متقابل اعضا برآورده نخواهد شد، این فرآیند نه تنها باعث تقویت و گسترش روح همکاری و وحدت نظر اعضا و اطمینان آنان به مدیران و رهبران تعاونی می‌شود بلکه باعث گسترش و توسعه فعالیت تعاونی‌ها در جهت افزایش بهره‌برداری و افزایش سود حاصل از آن به اعضا سهامدار نیز خواهد شد (عابدینی، 1384).

امروزه عموم جامعه شناسان و اقتصاددانان وجود نابرابری‌های فرایند اقتصادی- اجتماعی در جوامع را ناشی از نبود مشارکت مردم در سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از منابع از طریق دخالت آن‌ها در برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و اجرای طرح‌های توسعه می‌دانند که هرگاه این مشارکت‌ها بیشتر شود، این نابرابری‌ها کاهش خواهد یافت. (موحدی نائینی، 1384).

سؤال پژوهش:

- آیا نوع عملکرد مدیریت تعاون بر گسترش و توسعه شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، مؤثر است؟

فرضیه پژوهش:

- نقش مدیریت تعاون با توجه به نوع عملکرد می‌تواند تأثیرات مثبت و یا منفی در گسترش و توسعه شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بگذارد.

مبنای نظری پژوهش

1- مدیریت تعاون

تعاون به جمع ارزش‌های اخلاقی همراه با اهداف اقتصادی و اجتماعی و رفع نیازهای مشترک افراد می‌پردازد و در نظام اقتصادی و اجتماعی همه فعالیت‌ها با مشارکت جمعی صورت می‌گیرد و چنین است که استعدادها رشد کرده و بارور می‌گردد. مدیریت تعاون در جهت استقرار تعاون با تشکیل و توسعه تدریجی شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی‌ها گام برمی‌دارد که منجر به تأسیس و اداره تعاونی‌های بزرگ‌مقیاس با تهیه طرح‌های کسب‌وکار می‌گردد. (کلباسی، 1371).

2- تعاون

کلمه تعاون (Cooperation) به معنای همکاری با یکدیگر، مدد رساندن، تشریک‌مساعی و همیاری است. درواقع عملی است که گروهی از اشخاص به میل خود و با برابری و برادری در جهت رسیدن به اهداف مشترک گام برمی‌دارند. تعاون یا همیاری از اصول زندگی اجتماعی و حق طبیعی هر یک از اعضا جامعه است. هر چه تعاون در جامعه بیشتر باشد قوام و دوام آن جامعه بیشتر خواهد بود (صالحی، 1382).

3- شرکت‌های تعاونی

واژه تعاونی (Cooperative) به فعالیت رسمی مؤسسه‌ای اطلاق می‌شود که بر مبنای اصول و قواعد تعاونی به وجود می‌آیند. تعاونی، انجمن ارادی و داوطلبانه از افرادی است که سازمان را با نظارت دموکراتیک و به‌منظور تأمین کالاها و خدمات

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

موردنیازشان ایجاد می‌کنند و مانع سود بردن کسی به زیان دیگری می‌شوند در این شرکت‌های تعاونی اعضاء مشارکت منصفانه‌ای در تأمین سرمایه و پذیرش سود و زیان حاصل از فعالیت مشترک خود دارند (طالب، 1376). در واقع به شرکت‌هایی که با رعایت مقررات قانون بخش تعاون جمهوری اسلامی ایران تشکیل و به ثبت می‌رسند تعاونی گفته می‌شود.

مروری برگزیده پژوهش

آغاز فعالیت تعاونی‌های رسمی در ایران را می‌توان به قانون تجارت سال 1303 مربوط دانست. از لحاظ ثبت و تأسیس رسمی، آغاز فعالیت تعاونی‌ها به سال 1314 برمی‌گردد. در همان سال دولت اقدام به تأسیس اولین شرکت تعاونی روستایی در منطقه داودآباد گرمسار کرد و در سال 1350، قانون شرکت‌های تعاونی با مطالعه قوانین مشابه سایر کشورها تهیه شد و به تصویب رسید (قنبری، 1379). اتحادیه بین‌المللی تعاون وابسته به سازمان ملل متحد، بالاترین مرجع هماهنگی تعاونی‌ها در دنیا محسوب می‌شود. در پژوهشی نشان داده شده که تفاوت شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های با مالکیت سرمایه‌گذار ناشی از تفاوت در اهداف و استراتژی آن‌ها است. همچنین شرکت‌های تعاونی به عوامل افزایش‌دهنده نرخ بازگشت سرمایه بی‌توجه هستند و اعضای تعاونی‌ها به‌طور سنتی انتظار دارند به فرصت‌هایی مانند دسترسی آسان به بازار و نهاده‌هایی باقیمت پایین دست یابند تا به نرخ بازده سرمایه‌گذاری تعاونی‌ها. از آنجاکه افزایش سرمایه در شرکت‌های تعاونی محدود به توان مالی اعضای آن‌ها است، لذا این شرکت‌ها در مقایسه با شرکت‌هایی با مالکیت سرمایه‌گذار به شدت به تأمین مالی از طریق بدهی نیاز دارند (Lerman and parliament, 1990).

در تحقیقی تحت عنوان (بررسی وضعیت صندوق تعاون استان همدان و آثار آن بر شرکت‌های تعاونی در سال 1379) نتایج نشان داد که شرکت‌های تعاونی از وظایف و اهداف صندوق تعاون اطلاع کافی و درستی ندارند. در تحقیق مذکور پیشنهاد شده است از طریق تبلیغات، سپرده‌های شرکت‌های تعاونی نزد صندوق تعاون کشور افزایش یابد. از نظر مدیران تعاون، میزان اطلاعات مردم از صندوق تعاون کشور بسیار کم است (بابایی، 1379).

نتایج پژوهشی در سال 1387 تحت عنوان "بررسی جایگاه تعاون در توسعه کشور" حاکی از آن است که تمرکز سازمانی مدیریت تعاونی‌های کشور می‌تواند در تحقق اهداف و برنامه‌های توسعه تعاونی‌ها و اثربخشی آن‌ها کمک شایانی انجام دهد، اما از نظر جامعه آماری تحقیق مذکور، حمایت‌های دولتی به‌تنهایی نمی‌تواند به افزایش کارایی شرکت‌های تعاونی کمک کند و مدیریت تعاون با اصلاح در قوانین و مقررات تعاونی‌ها می‌تواند به توسعه تعاونی‌های کشور یاری برساند (غزلچای، 1378).

با توجه به عدم توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی در سطح کشور می‌توان با جرات بیان کرد مطالعات پژوهشی کافی در زمینه تعاون، مدیریت تعاون، مزایا و معایب تأسیس شرکت‌های تعاونی، شناخت نقاط ضعف و قوت و آشنایی با قوانین و مقررات مصوب به حد کافی انجام نپذیرفته است.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نوع پیمایشی است و اطلاعات موردنیاز از روش پژوهشی اسنادی، طراحی و تکمیل پرسشنامه گردآوری شده است. پرسشنامه حاوی اطلاعاتی درباره مزایا و معایب وجود شرکت‌های تعاونی در سازمان‌ها و سوالاتی درباره هر یک از متغیرهای تحقیق طراحی شده است. اعتبار 1 و پایایی 2 پرسشنامه‌ها از طریق اجماع نظر متخصصان و روش آلفای کرونباخ بررسی گردیده است. برای گردآوری اطلاعات از دو فرم استفاده شده که فرم اول شامل راهکارهایی جهت افزایش و توسعه فعالیت شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بوده که توسط مدیرعامل (مدیریت تعاون)، هیئت‌مدیره و اعضای عادی شرکت‌های تعاونی تکمیل گردیده است و حاوی اطلاعاتی همچون عملکرد شرکت تعاونی در 5 سال اخیر سازمان، شناسایی موانع موجود بر سر راه تعاونی‌ها، راهکارهای تقویت و گسترش فعالیت تعاونی‌ها بوده است. فرم دوم به‌وسیله کارکنان سازمان و شهروندان محدوده که فقط جزء افراد متقاضی اقلام و خدمات گیرنده شرکت‌های تعاونی مصرف بودند به جهت میزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

رضایتمندی از خدمات و کالاهای ارائه شده بودند تکمیل گردید. در این پژوهش کوشش شده است وظایف و مسئولیت‌های مدیریت تعاون را در قالب 4 موضوع اصلی به شرح زیر دسته‌بندی نماییم.

1- حمایت، هدایت و نظارت بر شرکت‌های تعاونی

اجرای اصل 44 قانون اساسی، پایبندی به اصول تعاونی‌ها، فراهم آوردن تسهیلات و امکانات لازم برای تهیه طرح‌ها، توسعه‌ها، بازسازی و نوسازی واحدهای تعاونی‌ها، شناسایی و انجام اقدامات لازم جهت جذب بهینه منابع مالی دولتی و غیردولتی، ایجاد قوانین و مقررات لازم جهت بهبود فرآیند تعاونی‌ها، ایجاد زمینه‌های همکاری بین تعاونی‌ها و سایر بخش‌های اقتصادی کشور (مانند سهام، اوراق، بورس و ...)، ابزارهای تشویقی، کمک و همکاری در تأسیس و گسترش فعالیت‌های تعاونی‌ها در انواع بخش‌های تولیدی، توزیعی و خدماتی، نظارت بر اجرای قوانین و مقررات بخش تعاونی‌ها و ارزیابی آنان، نظارت بر اعمال وظایف و اختیارات بخش تعاونی‌ها، نظارت بر کیفیت و کمیت خدمات ارائه شده، نظارت بر منابع انسانی تعاونی‌ها، نظارت بر بهداشت و مسائل بهداشتی تعاونی‌ها، کمک به راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی از طریق اعطای تسهیلات بانکی با نرخ سود حداقل جزء وظایف اصلی و مهم مدیریت تعاون (مدیرعامل) است.

2- انجام فعالیت‌های اطلاع‌رسانی و ترویج، در راستای توسعه تعاونی‌ها

جانمایی صحیح و انتخاب مکان مناسب قرارگیری شرکت‌های تعاونی سازمان در جهت حداکثر استفاده بهینه توسط کارکنان سازمان و خدمات گیرندگان، ارائه آموزش‌های موردنیاز جهت اعضاء هیئت‌مدیره، نیروی انسانی و کارگران شرکت تعاونی‌ها و اعضاء عادی شرکت‌های تعاونی، ارائه خدمات مشاوره حقوقی، اداری، مالی و رفاهی به مدیران و اعضاء هیئت‌مدیره تعاونی‌ها، برنامه‌ریزی در جهت اجرای دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی، نظارت مستمر بر دوره‌های مختلف آموزشی و ارزیابی کمی و کیفی آن‌ها، شرکت در جلسات و کمیسیون‌های مرتبط با بخش تعاون و تعامل و همکاری با سایر دستگاه‌های مرتبط استانی، کمک در برگزاری نمایشگاه‌ها و یا حضور تعاونی‌ها در نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی، استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی و سایر امکانات ترویجی مانند پیامک، نصب بنر در سطح مناطق و تبلیغ در گلوگاه‌های اصلی شهر جهت معرفی خدمات تعاونی از دیگر وظایف مدیریت تعاون (مدیرعامل) است.

3- افزایش مشارکت‌پذیری و بالا بردن اعتماد و اعتقاد به شرکت‌های تعاونی

ارتقاء سطح کیفی و کمی محصولات و خدمات ارائه شده، افزایش بهبود وضعیت زندگی اعضاء تعاونی، ارائه خدمات خاص و منحصربه‌فرد به اعضاء شرکت‌های تعاونی (مانند بسته خدماتی یا رفاهی جهت هدیه روز تولد هر یک از اعضاء به‌صورت یکسان و مشخص)، تعامل با انواع شغل‌های خدماتی و تولیدی در جهت ایجاد تنوع محصولات و خدمات، مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های کلی و عمومی، استفاده از جدیدترین فناوری‌ها و تکنولوژی‌ها برای محصولات و ارائه خدمات جدید، آمارگیری، انبارگردانی، حسابداری و حسابرسی ورودی و خروجی کالاها و سود حاصل از آن‌ها، شفاف بودن سود و زیان حاصله و در اختیار گذاشتن بیلان مالی شرکت‌های تعاونی هر 6 ماه یکبار جهت رؤیت به کلیه اعضاء، ارائه محصولات نوین و به‌روز دنیا و متناسب با نیازهای مصرف‌کنندگان نیز از دیگر وظایف مدیر تعاون است.

4- برداشتن موانع موجود بر سر راه تعاونی‌ها

حفظ صرفه اقتصادی ناشی از وجود و فعالیت شرکت‌های تعاونی هم برای کارکنان تعاونی، اعضاء تعاونی و مصرف‌کنندگان و خدمات گیرندگان از تعاونی‌ها، گسترش و توسعه عملکرد شرکت‌های تعاونی، برگزاری جلسات نظرسنجی از عملکرد شرکت‌های تعاونی توسط هیئت‌مدیره و اعضاء عادی تعاونی‌ها، اجرا کردن پیشنهادهای قابل‌اجرا در جهت رضایتمندی و افزایش توسعه و گسترش فعالیت‌ها، انجام تحقیقات آماری و پژوهشی درباره ایده آل‌ترین عملکرد و فعالیت تعاونی‌ها، شناخت نارسایی‌ها و نقاط ضعف و برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در جهت برطرف کردن آنان، جلوگیری از اقدامات سلیقه‌ای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی‌ها، برخورد با تبعیضات بین اعضاء هیئت‌مدیره و اعضاء عادی شرکت‌های تعاونی‌ها، جلوگیری از فعالیت سوءاستفاده‌کنندگان از عناوین تعاونی‌ها، ارائه راهکارهای مناسب از کلیه اقشار در جهت بهره‌وری بیشتر و استفاده بهینه از امکانات موجود در شرکت‌های تعاونی نیز از دیگر وظایف مهم مدیریت تعاون است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جامعه آماری پژوهش حاضر را 442 نفر از کارکنان سازمانها، اعضاء هیئتمدیره شرکت تعاونیها، کارگران شاغل در شرکت تعاونیها و شهروندان ساکن در اطراف محل فرارگیری شرکت تعاونیها تشکیل دادهاند که نمونهگیری از آنها به روش طبقه‌ای انجام شده است. در این پژوهش روشهای تحلیل آماری به دو قسمت عمده، توصیفی و استنباطی انجام پذیرفته است که در روش تحلیل آماری استنباطی از تحلیل دومتغیره (پیرسون) و چند متغیره (تحلیل مسیر) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

1- یافته‌های توصیفی

بیشترین تعداد شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه سازمانها از سازمان شهرداری تهران بوده‌اند (52/8 درصد) و 48/8 درصد از شرکت‌های تعاونی انتخاب شده در گروه کاملاً فعال قرار می‌گیرند و بقیه یا در معرض ورشکستگی هستند و یا با سختی خود را فعال نگه داشته‌اند. اکثریت تعداد شرکت تعاونیهای مورد مطالعه در دهه 80 تأسیس شده‌اند. 92/8 درصد از اعضای شرکت‌های تعاونی مرد بوده‌اند و بیشتر اعضاء در گروه سنی 39-49 سال قرار داشته‌اند و میانگین سنی جمعیت عضو تعاونیها مساوی با 43/4 سال بوده است. در میان اعضاء بیشتر باسوادان در گروه تحصیل کردگان لیسانس و فوق دیپلم جای گرفته‌اند (به ترتیب 38/2 و 32/9 درصد). عملکرد تعاونیها، در مجموع از سطح متوسط هم پایین تر بود و راضی کننده نیست (33/1 درصد). در 86/6 درصد از تعاونیها در دو سال گذشته هیچ دوره آموزشی برگزار نشده و در آنها که برگزار شده است 67/8 درصد از اعضای تعاونیها در این دورهها مشارکت داشته‌اند. علاوه بر این اغلب دورههای آموزشی برگزار شده مربوط به دورههای آموزشی عمومی تعاونیها بوده است. مشارکت کنندگان کیفیت دورههای آموزشی و اثر آن را مثبت ارزیابی نموده‌اند. مهم ترین موانع موجود بر سر راه توسعه و گسترش خدمات شرکت‌های تعاونی در سازمانها به ترتیب اهمیت آنها عبارتند از:

1- ناتوانی در برآوردن نیازهای ضروری اعضاء تعاونیها. 2- جانمایی نادرست و غیرقابل دسترسی آسان مکان تعاونی برای اعضاء (کارکنان سازمان) و دیگر مصرف کنندگان (شهروندان). 3- کمبود نیروی انسانی متخصص و دوره دیده. 4- شناخت کم از مسائل تعاونیها. 5- ضعف تعاونیها در رقابت بخشی بین آنان. 6- الگوی رفتاری منفی اعضاء تعاونیها و ادارات وابسته. 7- عدم وجود آموزشهای مستمر و مناسب. 8- عدم وجود بیلان مالی مشخص شده و در دسترس و اطلاع کلیه اعضا عادی تعاونیها.

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل توصیفی راهکارهای توسعه و گسترش خدمات و عملکرد شرکت‌های تعاونی سازمانها عبارتند از اولویت اول: اصلاح نگرش و عملکرد مدیریت تعاون، انتخاب هیئتمدیره منصف، کارآمد و توانمند، قرارگیری مکان مناسب و قابل دسترس، حمایت مالی از تعاونیها در بدو تأسیس، ارائه خدمات مطلوب و کالاهای باکیفیت، پایبندی به اصول تعاونی، تسهیل شرایط پیوستن کارکنان بیشتر به عنوان اعضاء بیشتر تعاونیها، در اولویت دوم: ارائه خدمات و محصولات متناسب با نیاز کارکنان و شهروندان، جلوگیری از انواع سوءاستفاده‌ها از شرکت‌های تعاونی، ایجاد تنوع و طرحهای نوآورانه، تشویقی و جذابیت برای گسترش و توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی، تقویت تواناییهای علمی و آموزشی کادر نیروی انسانی تعاون، مقایسه شرکت‌های تعاونی سازمانها و معرفی واحد نمونه تعاونیها، برپایی نمایشگاههای سالانه، تدوین راهبردهای مناسب جهت ایجاد رقابت بین شرکت‌های تعاونی. در اولویت سوم: استفاده مستمر از تبلیغات و اطلاع رسانی عمومی، توسعه و گسترش ارائه خدمات متنوع به مصرف کنندگان و اعضاء تعاونیها، اعطای وام کم بهره به شرکت‌های تعاونی، برگزاری مستمر دورههای آموزشی و تخصصی و ارزیابی اثربخشی دورهها، ارائه گزارشهای مالی حاصل از سود و زیان در ترانزنامههای مالی 6 ماهه و یکساله به کلیه اعضاء، تشکیلات جلسات مشارکت پذیری از کلیه اعضاء توانمند و اجرای پیشنهادها قابل اجرا و مؤثر در جهت بهبود کیفیت و کمیت ارائه خدمات.

متوسط آگاهی و شناخت شهروندان و اعضاء مصرف کننده تعاونیها برابر با 24/45 درصد بوده است که این مقدار نشان دهنده عدم آگاهی و شناخت از فعالیتها و خدمات ارائه شده در شرکت‌های تعاونی سازمان بوده است. 69/7 درصد از خدمات گیرندگان، خود اعضاء شرکت‌های تعاونی سازمانها بوده‌اند و 68/3 درصد نیز از دیگر کارکنان سازمان و حتی شهروندان متقاضی و علاقه مند به مشارکت در عضویت شرکت‌های تعاونی را اعلام نموده‌اند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

2- یافته‌های استنباطی

2-1- رگرسیون دو متغیره

2-1-1- پیرسون

طبق نتایج آزمون فرضیه "نقش مدیریت تعاون با توجه به نوع عملکرد می‌تواند تأثیرات مثبت و یا منفی در گسترش و توسعه شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بگذارد" می‌توان گفت که یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در عملکرد تعاونی‌ها، وجود و حضور و عملکرد مدیریت تعاون در انواع حمایت‌های مالی و خدماتی، ارتباطی و نظارتی است. پایین بودن عملکرد مدیریت تعاون باعث تضعیف شرکت‌های تعاونی در سازمان‌ها خواهد شد (جدول 1).

جدول 1- نتایج آزمون معنی‌داری پیرسون بین متغیر حمایت، هدایت و نظارت‌های مدیریت تعاون با توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها

شرح	نقش حمایت، هدایت و نظارت مدیریت تعاون
توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی	ضریب همبستگی
	سطح معنی‌داری
	تعداد مشاهدات
	0/862**
	1/000
	151

** : سطح معنی‌داری 1 درصد

دومین مؤلفه‌ای که در نقش و عملکرد مدیریت تعاون و گروه هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی در راستای توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بر اساس آزمون پیرسون تأیید شد، انجام فعالیت‌های اطلاع‌رسانی و ترویج در راستای توسعه خدمات ارائه‌شده در بخش شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها است (جدول 2).

جدول 2- نتایج آزمون معنی‌داری پیرسون متغیرهای اطلاع‌رسانی و ترویج خدمات با گسترش و توسعه فعالیت‌های و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی

شرح	تأثیر اطلاع‌رسانی و ترویج خدمات
راهکارهای گسترش و توسعه فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها	ضریب همبستگی
	سطح معنی‌داری
	تعداد مشاهدات
	0/443**
	0/002
	235

** : سطح معنی‌داری 1 درصد

سومین مؤلفه‌ای که در نقش و عملکرد مدیریت تعاون و گروه هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی در راستای توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بر اساس آزمون پیرسون تأیید شد، ارتباط بین افزایش مشارکت‌پذیری و گسترش اعتماد و اعتقاد به شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها است به عبارت دیگر هر چه افزایش مشارکت‌پذیری بیشتر، فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی با مطلوبیت بیشتر توسعه می‌یابد (جدول 3).

جدول 3- نتایج آزمون معنی‌داری پیرسون متغیرهای افزایش مشارکت‌پذیری با توسعه فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی

شرح	افزایش مشارکت‌پذیری
-----	---------------------

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

0/323**	ضریب همبستگی	توسعه و گسترش ارائه خدمات در شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها
0/000	سطح معنی‌داری	
248	تعداد مشاهدات	

** سطح معنی‌داری 1 درصد

چهارمین مؤلفه‌ای که در نقش و عملکرد مدیریت تعاون و گروه هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی در راستای توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها بر اساس آزمون پیرسون تأیید شد، برداشتن موانع موجود بر سر راه شرکت‌های تعاونی است که نتایج حاکی از آن است که با کاهش موانع و مشکلات، توسعه و گسترش خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی به‌شدت رشد خواهد داشت و این ارتباط منفی و تأثیرگذار خواهد گذاشت (جدول 4).
جدول 4- نتایج آزمون معنی‌داری پیرسون دو متغیر موانع موجود در تعاونی‌ها با گسترش و توسعه فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها

کاهش موانع موجود بر سر راه تعاونی‌ها	شرح
-0/637**	ضریب همبستگی
0/000	سطح معنی‌داری
288	تعداد مشاهدات

** سطح معنی‌داری 1 درصد

2-2- رگرسیون چند متغیره

2-2-1- تحلیل مسیر

نتایج حاصل از تحلیل ضرایب مسیر نشان می‌دهد که از میان عوامل، مهم‌ترین عاملی که تأثیر مستقیم بر توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها دارد، نقش و عملکرد مدیریت تعاون (حمایت، هدایت و نظارت) است. در واقع رابطه بسیار قوی و نیرومندی بین عملکرد و نقش مدیریت تعاون با اطلاع‌رسانی، مشارکت‌پذیری، برداشتن موانع و دیگر اقدامات اساسی در جهت توسعه و گسترش فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده در شرکت‌های تعاونی وجود دارد. در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت: یک مدیر تعاون توانمند می‌تواند دیگر شاخص‌ها را تحت تأثیر مثبت و یا منفی خود با عملکردش قرار دهد و این نتیجه فرضیه پژوهش را به اثبات می‌رساند (جدول 5).

جدول 5- آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیرهای گسترش و توسعه فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی

تغییرها	آثار مستقیم	آثار غیرمستقیم	آثار کل	اثر تحلیل نشده	ضریب تبیین	مقدار F	مقدار X^2	سطح معنی‌داری
V1	0/31	0/28	0/59	0/55	0/45	23/3	3/78	0/15085
V2	0/43	0	0/43					
V3	0/21	-0/03	0/18					
V4	-0/19	-0/05	-0/34					

V1: حمایت، هدایت و نظارت مدیریت تعاون، V2: اطلاع‌رسانی و ترویج، V3: مشارکت‌پذیری و کسب اعتماد، V4:

موانع موجود بر سر راه تعاونی‌ها

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

1- در مدل تحلیل مسیر، مهم‌ترین عاملی که گسترش و توسعه فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد نقش و عملکرد مدیریت تعاون است، بنابراین می‌توان گفت با انتخاب شایسته مدیریت تعاونی‌ها و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی بتوان با برنامه‌ها، اهداف و تدوین راهبردهای مناسب در

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

جهت گسترش و توسعه فعالیت و خدمات ارائه شده در شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها گام‌های بسیار مؤثر و توانمندی برداشت لذا پیشنهاد می‌شود قبل از انتخاب اعضای هیئت‌مدیره تعاونی‌ها توسط اعضا، ابتدا دوره‌های آموزشی لازم جهت اعضا و داوطلبین شرکت در انتخابات هیئت‌مدیره، جهت آشنایی با وظایف و نحوه انجام فعالیت‌ها و آموزش قوانین و قواعد مربوط به شرکت‌های تعاونی، شناخت مجازات تعیین‌شده جهت هرگونه سوءاستفاده توسط هیئت‌مدیره، مدیریت و اعضا تعاونی، چگونگی ارائه بهترین خدمات و ... چنین اقداماتی توسط سازمان‌ها صورت پذیرد.

2- دومین عامل عمده‌ای که موجب توسعه و گسترش فعالیت‌ها و خدمات شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها می‌گردد، اطلاع‌رسانی و ترویج خدمات، کیفیت خدمات و محصولات، امتیازات حاصل از آن‌ها است. تأثیر انواع اطلاع‌رسانی‌ها می‌تواند موجب تقویت عملکرد تعاونی‌ها و جلوگیری از ورشکسته شدن و گسترش فرهنگ تعاون و بالا بردن عملکرد مدیریت تعاونی گردد. لذا پیشنهاد می‌گردد به صورت مستمر در سازمان مربوطه، اطلاع‌رسانی عمومی از خدمات ارائه‌شده، نحوه خدمات‌گیری، مدت‌زمان ارائه خدمات از طرق مختلف مانند شبکه‌های مجازی، کانال‌های ارتباطی، اتوماسیون اداری، پیامک، نصب بنر و اطلاعیه و ... انجام پذیرد تا علاوه بر نشان دادن پویایی شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، گسترش و توسعه فعالیت‌ها نیز شکل بگیرد.

3- سومین عامل تأثیرگذار در توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، برداشتن موانع موجود بر سر راه تعاونی‌هاست. هرگونه مانعی که در فعالیت‌های تعاونی‌ها اثر منفی داشته باشد باید با مساعدت و راهنمایی‌های مدیریت تعاون، اعضا هیئت‌مدیره تعاونی و اعضا مشارکت پذیر حل‌وفصل شود. لذا پیشنهاد می‌گردد با دستور مدیریت تعاون ابتدا کلیه موانع و مشکلات شناسایی و سپس در جهت برطرف کردن آنان اقداماتی متناسب صورت پذیرد و پس از برطرف کردن موانع نتیجه اقدامات به صورت گزارش به اطلاع اعضا شرکت تعاونی رسانده شود.

4- چهارمین عامل تأثیرگذار در توسعه و گسترش فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی سازمان‌ها، افزایش مشارکت‌پذیری و اعتماد و اعتقاد به شرکت‌های تعاونی‌های سازمانی است. لذا پیشنهاد می‌گردد در راستای تسهیل شرایط جهت پیوستن کارکنان بیشتر به اعضا تعاونی‌ها، اصلاح نگرش کارکنان سازمان، ارائه بیان مالی 6 ماهه و یک‌ساله از تعاونی به اعضا تعاونی‌ها، ارائه خدمات نوین و جذاب متناسب با نیازهای کارکنان سازمان، ابتکار و خلق فعالیت‌های مبتکرانه در جهت افزایش رضایتمندی و حس تعلق سازمانی به اعضا تعاونی‌ها، ارائه بسته خدماتی خاص به اعضا تعاونی‌ها به مناسبت سالروز تولدشان و ... انجام پذیرد.

منابع:

- 1- بابایی، حسن (1379)، بررسی وضعیت صندوق تعاون استان همدان و آثار آن بر فعالیت شرکت‌های تعاونی، پروژه تحقیقاتی اداره کل تعاون استان همدان.
- 2- صالحی، نصرت‌الله (1382)، راهکارهای گسترش و فرهنگ تعاون، ماهنامه تعاون، شماره 146 و 147.
- 3- طالب، مهدی (1376)، اصول و اندیشه‌های تعاون، انتشارات دانشگاه تهران، صص 9-6.
- 4- عابدینی، علی انصار (1384)، بررسی جایگاه آموزش تعاونی در توسعه منابع انسانی تعاونی‌ها، مجموعه مقالات کنفرانس تعاون، اشتغال و توسعه، دانشگاه یزد و وزارت تعاون، جلد دوم.
- 5- قنبری، محمود و همکاران (1379)، نهضت تعاونی در ایران، انتشارات پایگان، تهران.
- 6- غزلچای، محمدرضا (1378)، بررسی جایگاه تعاون در توسعه اقتصادی و ارائه الگوی سازمانی اثربخش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز آموزش مدیریت دولتی استان تهران.

- 7- کلباسی، علی اصغر (1371) تحقیقی پیرامون نقش تعاونی‌ها در نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات ثمره، ص 65.
- 8- موحدی نائینی، سید عبدالحمید (1384)، ترویج تعاون و جلب مشارکت مردمی، مجموعه مقالات کنفرانس تعاون، اشتغال و توسعه، دانشگاه یزد و وزارت تعاون، جلد دوم.
- 9- Goodhart, Charles, AE(2004) Some New Directions for Financial Stability, the Per Jacobsson lecture.
- 10- Lerman, Zvi and Claudia, Parliament (1990) comparative Performance of Cooperative and Investor-Owned Firms In US Food Industries. Agribusiness,6,November,PP: 527-540.